

بررسی شعر عربی بیداری اسلامی

نویسنده: عبد الصاحب نوروزی

www.ketab.ir

سرشناسه	: نوروزی، عبدالصاحب، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی شعر عربی بیداری اسلامی / نویسنده عبدالصاحب نوروزی.
مشخصات نشر	: ایلام: صبح آزاد، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۱ ص.
شابک	: ۹۸۷-۶۰۰-۸۴۶۹-۳۰-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۰۱] - [۲۱۱]؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: شعر عربی -- قرن ۲۱ م. -- تاریخ و نقد
موضوع	: Arabic poetry -- History and criticism -- ۲۱st century --
موضوع	: اسلام -- تجدید حیات فکری -- شعر
موضوع	: Islamic renewal -- Poetry
موضوع	: شعرهای اسلامی -- شعر
موضوع	: Islamic movements -- Poetry
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶-۲۰۱۲ الف/پ ج ا
رده بندی دیویی	: ۷۱۱.۰۹/۸۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۶۲۴۲۵۴

نام کتاب: بررسی شعر عربی بیداری اسلامی

مؤلف: عبدالصاحب نوروزی

ناشر: صبح آزاد

صفحه آرایشی: مهین ملکی

طراحی جلد: مهین ملکی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ خانه: تهران - دیبا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۶۹-۳۰-۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان صبا و فلسطین جنوبی شماره ۱۰۸۰

تلفن: ۰۲۱-۶۶۱۷۵۵۱۹ - ۰۹۱۲۰۴۱۹۳۳۰-۱

وبسایت: Email: Sobharad@yahoo.com, WWW.Sanjeshsa.ir

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است و متخلفین به موجب بند ۵

از ماده ۲ قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند

۸	مقدمه
---	-------

فصل اول: مفهوم شناسی بیداری اسلامی (زمینه‌های شکل‌گیری و چالشها)

۱۳	مقدمه
۱۳	۱-۲) مفهوم شناسی بیداری اسلامی
۱۹	۲-۲) زمینه‌شناسی جنبش بیداری اسلامی
۱۹	۱-۲-۲) شکست الگوهای غیر اسلامی و رشد اسلام خواهی
۲۸	۲-۲-۲) توسعه نامتوازن در کشورهای عربی
۲۹	۱-۲-۲-۲) اسلام‌گرایی و حضور قدرت‌های غربی در منطقه
۳۳	۴-۲-۲) ناکارآمدی مدل توسعه دولت رانتی
۳۵	۵-۲-۲) نظامی‌گرایی افراطی در کشورهای عربی
۳۷	۶-۲-۲) توجه دوباره به اندیشه‌های رهبران تاریخی بیداری اسلامی
۴۱	۷-۲-۲) خیزش توده‌ی مردم
۴۲	۸-۲-۲) رشد رسانه‌های نوین ارتباطی و افزایش آگاهی‌های عمومی
۴۴	۹-۲-۲) بحران فلسطین، نقطه‌ی عزیمت اندیشه‌های بیداری
۴۶	۱۰-۲-۲) استبداد و خفقان سیاسی در کشورهای منطقه
۴۹	۱۱-۲-۲) توجه به اندیشه‌ی همگرایی و وحدت اسلامی
۵۱	۳-۲) چالش‌های پیش روی جنبش بیداری اسلامی
۵۱	۱-۳-۲) چالش فکری و فرهنگی
۵۲	۲-۳-۲) چالش اختلافات مذهبی، قومی و فرقه‌ای
۵۴	۳-۳-۲) چالش فقدان وحدت فکری و گفت‌وگو میان اسلامی
۵۵	۴-۳-۲) چالش فقدان رهبری جنبش‌های اسلامی
۵۶	۵-۳-۲) چالش انحراف جنبش و تبدیل اختلافات قومی و مذهبی به جنگ‌های داخلی
۵۸	۴-۲) راهکارهای برون رفت از چالش‌ها

فصل دوم: مفهوم شناسی ادبیات بیداری و پیشینه‌ی آن در گستره‌ی شعر عرب

۶۳	مقدمه
۶۴	۱-۳) مفهوم شناسی ادبیات بیداری
۶۷	۲-۳) مضامین شعر پایداری عرب، قبل از پیدایش جنبش‌های بیداری سال ۱۳۸۹ش

۷۳	۱-۲-۳ بیداری، غایت نهایی شعر باینداری عرب
۷۵	۲-۲-۳ فلسطین کانون توجه اندیشه‌های بیداری
۷۸	۳-۲-۳ طرح بی هویتی ملت‌های مستعمره و دریند
۸۳	۴-۲-۳ عشق به وطن، محرک پویای بیداری ملت‌ها
۸۷	۵-۲-۳ آزادی خواهی در پرتو بیداری
۹۱	۶-۲-۳ مبارزه و مقاومت، پیامد بیداری
۹۳	۷-۲-۳ تقدس ایثار و شهادت در راه بیداری

فصل سوم: بررسی ساختاری و مضمونی اشعار بیداری، سال ۱۳۸۹ش به بعد

۹۹	مقدمه
۹۹	۱-۴ بررسی ساختار (فرمی) اشعار بیداری
۱۰۲	۱-۱-۴ عنصر زبان
۱۱۱	۲-۱-۴ واژگان
۱۲۰	۳-۱-۴ قالب و موسیقی اشعار بیداری
۱۲۲	۴-۱-۴ تخیل و تصویر
۱۲۷	۲-۴ مهم‌ترین درونمایه‌های شعر بیداری اسلامی در سده سیزدهم
۱۲۹	۱-۲-۴ اعتراض، جوهره مضامین شعر بیداری
۱۳۴	۲-۲-۴ دعوت به مقاومت و پایداری
۱۳۸	۳-۲-۴ تاکید بر هویت عربی اسلامی
۱۴۵	۴-۲-۴ مقاومت فرهنگی و دینی
۱۴۹	۵-۲-۴ تبلور گفتمان اسلام سیاسی در شعر بیداری
۱۵۳	۶-۲-۴ وحدت، رمز پیروزی
۱۵۹	۷-۲-۴ حضور آگاهانه نماد در اشعار بیداری
۱۶۶	۸-۲-۴ بهره‌گیری از تلمیحات دینی و اساطیری
۱۷۲	۹-۲-۴ نمرد در مقابل واقعیت‌های موجود
۱۷۷	۱۰-۲-۴ شوق و امید به زندگی و پیروزی

فصل چهارم: آسیب شناسی و نتیجه گیری

۱۸۵	۱-۵ آسیب شناسی شعر بیداری اسلامی، موانع و برون رفت‌های آن
۱۸۵	۱-۱-۵ آسیب‌ها و موانع شعر بیداری
۱۸۵	الف) غلبه‌ی نگاه ایدئولوژیک بر معیارهای زیبایی‌شناختی شعر بیداری

۱۸۶		ب) موضع‌گیری‌های کلیشه‌ای
۱۸۶		ج) تک‌ساحتی بودن آثار و فقر مضمونی
۱۸۷		د) جدل به جای مناظره
۱۸۷		و) عدم هم‌طرازی با آثار برجسته‌ی جهان ادبیات
۱۹۰		ها) سیاست فشار و سانسور برخی از رژیم‌های دیکتاتور عربی
۱۹۱		۵-۱-۲) راهکارهایی برای برون رفت از آسیب‌های شعریداری
۱۹۲		۵-۲) نتیجه‌گیری
۱۹۷		۵-۳) پیشنهادات
۱۹۹		فهرست پیوسته و اخذ
۱۹۹		منابع عربی
۲۰۱		منابع فارسی
۲۰۴		مجلات و نشریات
۲۰۷		منابع لاتین
۲۰۸		منابع الکترونیک

مقدمه

بی شک بیداری اسلامی از مهمترین و گسترده‌ترین پدیده‌های سیاسی - اجتماعی قرن حاضر است. جنبش‌های حاصل از این فرایند در سیر تحول خویش، رهیافت‌های گوناگونی را کسب نموده و در مسیر تکاملی در عرصه‌های مادی و معنوی، تغییر نظام‌های حاکم، به دست آوردن قدرت سیاسی، اجرای اصلاحات ساختاری و بنیادین، مشارکت جدی مردم و امت مسلمان در تعیین سرنوشت خود و سازمان دهی امور حکومتی دستاوردهای فراوانی را تحصیل نموده‌اند. اگرچه در برخی موارد، این حرکت‌ها با انحرافات نیز همراه بوده‌اند که پیامدهای ناخوشایندی برای جوامع خود داشته است. اما آنچه که به نام «جنبش بیداری اسلامی» و بر اساس مبانی سیاسی و اجتماعی شریعت اسلام راستین شکل گرفته است، کمتر با چنین انحرافات روبرو بوده است.

در حقیقت بیداری اسلامی، نوعی بار عمیق یافته در میان ملت‌های مسلمان است که منجر به جنبش‌های سیاسی - اجتماعی شده و در هر منطقه‌ای که دارای منابع، رهبری، شرایط ساختاری و همراهی توده‌های مردمی بوده، به نتایج و تغییرات مهمی دست یافته است.

این حرکت عظیم سیاسی و اجتماعی علاوه بر تأثیر در ساختار نظام‌های سیاسی و اجتماعی کشورها و تغییر معادلات منطقه‌ای، بر عرصه‌های ادبیات و هنر این جوامع نیز تأثیر گذاشته و ره‌آورد آن، حرکتی پویا و آرمان خواهانه در حوزه‌ی شعر و ادب بوده که از آن به ادبیات و شعر بیداری یاد می‌شود.

اشعار شاعران بیداری، فریادی شکسته در گلو و عقده‌ای است که گشایش آن نیرویی می‌خواهد فرا بشری و فرا زمانی. آنچه از شعر این شاعران دردمند و متعهد، فهمیده می‌شود؛ زندگی در جامعه‌ای است که عناصر و اعضای آن به خاطر ظلم و بیداد دستگاه‌های خودکامه‌ی حاکم بر برخی از سرزمین‌های عربی،

تبدیل به پاره‌های سنگ شده‌اند که تغییر و حرکت در آنان جز از طریق خیزش، بیداری و رستاخیزی عظیم، ممکن نیست.

«وابسته بودن حاکمان این کشورها به غرب باعث می‌شد که منافع کشورهای بیگانه اما حامی این رژیم‌ها، بر منافع مردم رجحان و برتری یابد، لذا تأمین منافع حامیان و ماندن بیشتر در قدرت، اصولی بود که از سوی هیأت حاکمه این کشورها دنبال می‌شد. از سوی دیگر وابسته بودن این کشورها به ابرقدرت‌ها باعث می‌شد تا مردم در تعیین سرنوشت خود و پیگیری منافع ملی خود کمترین میزان تأثیرگذاری بر ساختار را داشته باشند». (سمیعی اصفهانی و فتحی مظفری، ۱۳۹۳، ۶۷)

«همین امر یعنی عدم مشارکت مردم در قدرت و ساخت سیاسی باعث شکل‌گیری یکی از مبانی اساسی این انقلاب‌ها شد. انقلاب‌هایی که باعث شدند تا مردم این کشورها برای اولین بار تأثیرگذاری خود را بر ساخت قدرت سیاسی این کشورها ببینند. لذا سرنوشتی حومه‌ای وابسته به غرب در خاورمیانه به وسیله‌ی حضور مردم در صحنه باعث گشودن شدن فصلی جدید از مشارکت سیاسی مردم و تعیین سرنوشت خود در این کشورها شد».

(<http://www.aftabir.com>)

اگر چه همانطور که پیشتر بیان شد، در برخی موارد با صدور از جانی انقلابی خود، نه تنها به اهداف اولیه خود دست نیافته‌اند که به طور کلی به سمت و سوئی دیگر کشیده شده‌اند. به عبارت دیگر، به انحراف کشندگان این جنبش‌ها سعی کردند، نخست به مسأله‌ی بیداری، رویکردی نژادی و قومی بدهند تا به این وسیله بتوانند از اتحاد و یکپارچگی این جنبش‌ها جلوگیری کنند و دوم با منها کردن مفهوم اسلامی از مسأله‌ی بیداری، بتوانند در زمینه‌ی به انحراف کشاندن خیزش مردم منطقه بر ضد استکبار داخلی و خارجی، با امید بیشتری عمل کنند.

و سوم اینکه از خلاء امنیتی منطقه بهره برده و زمینه‌ی ایجاد گروه‌های افراطی چون داعش را فراهم آورند.

با وجود تمام این تلاش‌ها، آنچه در کشورهایی چون تونس، یمن، بحرین، به وقوع پیوست ظهور جنبش‌های آزادی خواهانه‌ای بود که از آن به بیداری اسلامی یاد می‌شود. از منظری دیگر و در حوزه‌ی ادبیات، بیداری، واژه‌ی گم شده‌ای نیست که شاعران دیگرگونه خواه عرب، به کشف آن برخاسته باشند، جامعه‌ی زمین‌گیر عرب؛ در دهه‌های قبل نیز ذهن شاعران و نویسندگان خود را، آبستن مفاهیمی نجات بخش از قبیل بیداری، خیزش، فتح و انتفاضه نموده بود. اما نکته‌ای که نباید آن را از نظر دور داشت آن است که این مفاهیم در اشعار شاعران بیداری در سال‌های اخیر به اوج هویت و بصیرت خود رسید. لذا در این تحقیق در کنار بررسی ساختار شعر بیداری اسلامی به برخی از مهم‌ترین مؤلفه‌های بیداری، در اشعار شاعران بیدار و بیدارگر با توجّه به شواهد ادبی و شعری آنان می‌پردازیم.